

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Framställning om ändringar i förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel

Sammanfattning

Förslagen i denna skrivelse innebär att möjligheten att överlåta arbetshjälpmedlet för att fullgöra återbetalningsskyldigheten enligt 5 § förordningen (1991:1046) tas bort. I stället ska de försäkrade i dessa fall bli återbetalningsskyldiga endast om de inte har använt arbetshjälpmedlet. Därutöver föreslås att begreppet jämkas ska utgå.

Bakgrund

Av 5 § förordningen (1991:1046) framgår följande.

Bidrag till arbetshjälpmedel ska betalas tillbaka, om hjälpmedlet eller anordningen inte längre används för avsett ändamål. Återbetalningsbeloppet ska minskas med högst en femtedel för varje helt år som har gått sedan bidraget beviljades. Om det finns särskilda skäl, kan återbetalningsskyldigheten jämkas eller efterges.

Om den försäkrade blir arbetsoförmögen eller det finns andra liknande skäl, kan återbetalningsskyldigheten fullgöras genom att hjälpmedlet eller anordningen överläts till Försäkringskassan.

Regleringen i 5 § andra stycket förordningen (1991:1046) som ger den försäkrade möjlighet att fullgöra återbetalningsskyldigheten genom att överlåta hjälpmedlet eller anordningen skapar problem både för den försäkrade och Försäkringskassan. I syfte att förenkla och effektivisera fordringshanteringen föreslår Försäkringskassan därför att möjligheten att överlåta enligt 5 § andra stycket förordningen (1991:1046) tas bort.

Det är vanligt att den försäkrade fullgör sin återbetalningsskyldighet genom en överlåtelse. Av totalt 557 startade återkravsärenden under perioden september 2019-augusti 2020 hade uppskattningsvis 95 procent möjlighet att överlåta hjälpmedlet eller anordningen och 90 procent valde att göra det. Det blev därmed aktuellt med överlåtelse i knappt 500 ärenden. Antalet var något lägre året innan.

Även om Försäkringskassan har möjlighet att sälja redan använda hjälpmedel (jfr förordningen [1996:1191] om överlåtelse av statens lösa egendom) har det

Postadress
103 51 Stockholm

Besöksadress
LM Ericssons väg 30, Hägersten

Telefon
08-786 90 00

PlusGiro

E-post
huvudkontoret@forsakringskassan.se

Internetadress
www.forsakringskassan.se

Telefax
08-411 27 89

Org.nr
202100-5521

visat sig vara svårt att genomföra. Det beror bland annat på att de begagnade arbetshjälpmedlen i de flesta fall saknar värde och ofta är individanpassade vilket leder till att andrahandsmarknaden är begränsad. Det är inte heller aktuellt att lämna ut ett överlåtet hjälpmedel till en annan försäkrad som är i behov av arbetshjälpmedel. Detta eftersom förordningen (1991:1046) endast reglerar kontantbidrag till arbetshjälpmedel. Därtill uppstår vissa kostnader för Försäkringskassan för att förvara och administrera de överlåtna hjälpmedlen.

Försäkringskassans internrevision har i en rapport bl.a. noterat att möjligheten för den försäkrade att fullgöra återbetalningsskyldigheten som regleras i 5 § andra stycket förordningen (1991:1046) behövde ses över (jfr Rapport Arbetshjälpmedel 2015:6 s. 8). Internrevisionen konstaterade bl.a. att återlämnade hjälpmedel är en belastning för Försäkringskassan och medför i de flesta fall kostnader för myndigheten. Detta i form av transportkostnad, lokalkostnad för lagring av återlämnade arbetshjälpmedel, kostnader för eventuell avyttring, utrangering samt administrativa kostnader.

Även den försäkrade kan drabbas av kostnader i samband med överlåtelsen. Dessa uppkommer när arbetshjälpmedlet ska transporteras till Försäkringskassan, vilket kan vara komplicerat beroende på arbetshjälpmedlets storlek.

Överväganden och förslag

Försäkringskassans förslag: En ny lydelse av 5 § andra stycket förordningen (1991:1046) föreslås. Det ska inte längre finnas möjlighet för den försäkrade som blir arbetsförmögen eller om det finns andra liknande skäl att fullgöra sin återbetalningsskyldighet genom en överlåtelse. Den försäkrade ska i dessa fall vara återbetalningsskyldig endast om arbetshjälpmedlet inte har använts. Därutöver föreslås att begreppet jämkas ska utgå i 5 § första stycket förordningen (1991:1046).

Möjligheten till överlåtelse enligt 5 § andra stycket förordningen (1991:1046)

Mot bakgrund av den problembeskrivning som framgår ovan under Bakgrund anser Försäkringskassan att det kan ifrågasättas om regleringen innebär en god hushållning med statens medel. Försäkringskassan anser därför att möjligheten att överlåta arbetshjälpmedlet bör tas bort.

Ett annat skäl för att möjligheten att överlåta arbetshjälpmedlet bör tas bort är att bestämmelserna om hur återbetalningsskyldigheten kan fullgöras enligt förordningen (1991:1046) och förordningen (2017:462) med särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga bör stämma överens. Arbetsförmedlingen har motsvarande kostnadsansvar som Försäkringskassan för arbetshjälpmedel men för en annan målgrupp. Sedan förordningen (2017:462) infördes finns det inte längre möjlighet för bidragsmottagare att fullgöra sin återbetalningsskyldighet genom att överlämna hjälpmedlet.

Ytterligare ett skäl för att möjligheten att överlåta bör tas bort är att det i princip inte finns motsvarande möjligheter till överlåtelse i andra återbetalningsbestämmelser som reglerar kontantbidrag till ett specifikt köp.

För den som får ett hjälpmedel förskrivet enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) (HSL) finns det förvisso möjlighet att återlämna detta. Hjälpmedel som förskrivs enligt HSL är dock ett lån av hjälpmedel från kommunen eller regionen vilket ska lämnas tillbaka när behovet inte längre kvarstår, till skillnad från hjälpmedel enligt förordningen (1991:1046). Regleringen enligt HSL kan inte anses tala emot att möjligheten att överlåta tas bort i förordningen (1991:1046).

Bestämmelsen om överlåtelse tillämpas när den försäkrade blir arbetsoförmögen eller det finns andra liknande skäl. Bestämmelsen har till exempel tillämpats när den försäkrade har slutat arbeta och tagit ut ålderspension.

Ett alternativ som övervägts

Försäkringskassan har övervägt ett alternativ som innebär att 5 § andra stycket förordning (1991:1046) upphävs. Det skulle innebära att arbetsoförmåga eller andra liknande skäl inte längre uttryckligen regleras i återbetalningsbestämmelsen. Att den försäkrade blir arbetsoförmögen eller tar ut ålderspension skulle dock fortfarande beaktas i eftergiftsbedömningen som en av flera faktorer. Detta eftersom den försäkrades hälsa, ekonomiska förhållanden och försörjningsmöjligheter ska beaktas i en sådan bedömning. Vem som orsakat den felaktiga utbetalningen ska också beaktas (jfr RÅ 2008 ref. 2).

Om bestämmelsen ändras på det sättet kan det inte uteslutas att färre försäkrade som närmar sig åldern för rätten att kvarstå i anställning (68 år)¹ ansöker om bidraget. Detta för att de riskerar att bli återbetalningsskyldiga vid den tidpunkt då arbetshjälpmedlet inte längre används för avsett ändamål. Det går inte heller att bedöma hur ofta som det kommer att finnas särskilda skäl för eftergift för en försäkrad som närmar sig den åldern eftersom en sammanvägd och individuell bedömning i det enskilda fallet ska göras. Det går därför inte att förutsäga vilka konsekvenser ett sådant förslag kan få för dessa försäkrade. Syftet med bidrag till arbetshjälpmedel är att bidraget ska lämnas för hjälpmedel som behövs för att den försäkrade ska kunna fortsätta att arbeta. Detta alternativ skulle innebära en risk att syftet med bidraget inte uppnås för dessa försäkrade. Förslaget kan få konsekvenser även för de som blir arbetsoförmögna, det vill säga de som idag kan överlåta men som med den tänkta ändringen kan bli återbetalningsskyldiga om eftergift inte beviljas.

¹ 338 personer som är 63 år eller äldre, beviljades bidrag till arbetshjälpmedel 2020. Totalt finns det 470 personer som var 63 år eller äldre när de beviljades bidraget (och fyller 68 år inom 5 år från att de beviljades bidraget).

Förslag på ny lydelse av 5 § andra stycket förordningen (1991:1046)

För att syftet ska uppnås även fortsättningsvis föreslår Försäkringskassan en lydelse med viss ledning från Arbetsförmedlingens återkravsbestämmelse i 51 § 3 förordning (2017:462). Den bestämmelsen innebär bl.a. att bidragsmottagaren blir återbetalningsskyldig om bidraget har lämnats för ett hjälpmedel på arbetsplatsen *som inte använts eller utnyttjats för avsett ändamål*.

Ändringar i 5 § andra stycket förordningen (1991:1046) behöver göras på följande sätt. Om den försäkrade blir arbetsoförmögen eller det finns andra liknande skäl, ska bidraget betalas tillbaka endast om arbetshjälpmedlet *inte har använts*.

Nuvarande lydelse innebär en fördelaktigare form av fullgörelse för den försäkrade som blir arbetsoförmögen eller om det finns andra liknande skäl. Den ordningen behålls enligt den föreslagna lydelsen. Försäkringskassan föreslår alltså att ett undantag från återbetalningsskyldigheten införs för de som idag har möjlighet att överlåta arbetshjälpmedlet och som har använt hjälpmedlet. Med den föreslagna lydelsen blir den försäkrade som aldrig har använt arbetshjälpmedlet återbetalningsskyldig även om han eller hon blir arbetsoförmögen eller det finns andra liknande skäl. Med hänsyn till syftet med bidraget är det rimligt att kräva att arbetshjälpmedlet har använts för att undantaget ska tillämpas.

Tidpunkten för återbetalningsskyldigheten och minskningen av återbetalningsbeloppet enligt 5 § första stycket förordningen (1991:1046)

Det är fortfarande motiverat att återbetalningsskyldigheten, som huvudregel, knyts till om den försäkrade inte längre använder arbetshjälpmedlet. Det är därmed också motiverat att minskningen av återbetalningsbeloppet i 5 § första stycket förordningen (1991:1046) finns kvar.

Jämkning

Om det finns särskilda skäl kan återbetalningsskyldigheten jämkas eller efterges (5 § första stycket andra meningen förordningen [1991:1046]). Begreppet jämkas får anses innebära att återbetalningsbeloppet minskas ytterligare i förhållande till den minskning som görs enligt minskningsregeln (jfr SOU 1988:41 s. 259, Tidig och samordnad rehabilitering). Begreppet utgick och ersattes av hel eller delvis eftergift genom Arbetsförmedlingens förordning (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Samma ändring bör därför göras i förordningen (1991:1046).

Till denna framställning fogas förslag till ändring i 5 § förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel (bilaga med författningsförslag).

Ytterligare översyn behövs

Försäkringskassan anser att det behöver göras ytterligare översyn av förordningen (1991:1046) framöver bl.a. vad gäller beloppsgränsen och om

högre bidrag än 50 000 kronor ska lämnas för hjälpmedel som är datorbaserade.

Kostnader, konsekvenser för felaktiga utbetalningar och ikraftträdande

Förvaltningskostnader

Enligt den nu gällande förordningen tar Försäkringskassan ställning både till om det är aktuellt med en överlåtelse och om det finns särskilda skäl för eftergift för den som blir arbetsoförmögen eller det finns andra liknande skäl. Den föreslagna ändringen i 5 § förordningen (1991:1046) bedöms innebära att förvaltningskostnaderna kommer att minska något. Försäkringskassan behöver även i fortsättningen ta ställning till om den försäkrade har blivit arbetsoförmögen eller det finns andra liknande skäl. Prövningen av om det finns särskilda skäl för eftergift behöver dock endast göras för de som inte har använt arbetshjälpmedlet. Hanteringen enligt den föreslagna lydelsen kommer därmed att vara mindre administrativt krävande eftersom någon överlåtelse inte blir aktuell. Därtill försvinner kostnader för transport, lagerhållning och administration för de överlåtna hjälpmedlen.

Återbetalningsskyldighet som fullgörs genom överlåtelse av hjälpmedlet eller anordningen till Försäkringskassan var aktuell i knappt 500 ärenden under september 2019-augusti 2020². Antalet var något lägre året innan.

Införandekostnader

Försäkringskassan bedömer att det inte uppstår några nämnvärda införandekostnader till följd av förslaget.

Löpande kostnader

Försäkringskassan bedömer att den nu föreslagna ändringen leder till en viss minskning av förvaltningskostnaderna.

Försäkringskostnader

Försäkringskassan bedömer att den föreslagna ändringen i 5 § förordningen (1991:1046) inte kommer att påverka försäkringskostnaderna.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för risken för felaktiga utbetalningar.

Ikraftträdande

Försäkringskassan föreslår att de nya bestämmelserna träder i kraft så snart som möjligt.

² Av totalt 557 återkravsärenden under perioden september 2019-augusti 2020 fick cirka 95 procent möjlighet att överlåta hjälpmedel som inte längre används. 90 procent av dessa valde att överlåta hjälpmedlet.

Beslut i detta ärende har fattats av t.f. rättschef Peter Andrén i närvaro av enhetschef Annacarin Rathsman och avdelningschef Marie Axelsson. Föredragande har varit Malin Persson.

Peter Andrén

Malin Persson